

Kemikaliestrategi för Giftfri miljö

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2000/01:65 Kemikaliestrategi för Giftfri miljö jämte sex följdmotioner och tio motioner från allmänna motionstiden 2000. I propositionen föreslår regeringen att riksdagen godkänner fem delmål under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö.

Våren 1999 godkände riksdagen med anledning av regeringens proposition Svenska miljömål ett system med 15 miljö kvalitetsmål, bl.a. Giftfri miljö. Det övergripande syftet med miljö kvalitetsmålen är att vi till nästa generation skall kunna överlämna ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. När det gäller målet Giftfri miljö har Miljömålskommittén lämnat förslag till sex delmål. Fem av dessa behandlas i nu aktuell proposition, medan förslaget till delmål om sanering av förorenade områden kommer att lämnas i den kommande miljömålspropositionen. I propositionen vidareutvecklas också hur de nya riktlinjerna för kemikaliepolitiken som lades fast i propositionen Svenska miljömål skall definieras och genomföras.

Utskottet föreslår att riksdagen under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö godkänner de fem delmålen avseende kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper, miljö- och hälsoinformation om varor, utfasning av särskilt farliga ämnen, fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier samt riktvärden för miljö kvalitet. Samtliga motionsyrkanden avstyrks med hänvisning bl.a. till vad som redovisas i propositionen och till pågående arbete på området.

I betänkandet finns 8 reservationer och 3 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utfrågning m.m.	6
Inledning.....	6
Utskottets överväganden	7
Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö.....	7
Delmål 1: Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper samt delmål 2: Miljö- och hälsoinformation om varor	11
Delmål 3: Utfasning av särskilt farliga ämnen	13
Delmål 4: Fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier samt delmål 5: Riktvärden för miljö kvalitet	20
Ekonomiska konsekvenser	23
Reservationer.....	25
1. Delmål för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (punkt 1).....	25
2. Delmål för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (punkt 1).....	25
3. Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö (punkt 2).....	26
4. Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö (punkt 2).....	26
5. Produktvalsprincipen (punkt 3)	27
6. Avveckling av kvicksilver (punkt 6)	27
7. Amalgam (punkt 7).....	28
8. Kopparbaserade båtbottnfärger (punkt 14)	29
Särskilda yttranden.....	30
Förteckning över behandlade förslag.....	33
Propositionen.....	33
Följdmotioner	33
Motioner från allmänna motionstiden 2000.....	34

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Delmål för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö

Riksdagen godkänner regeringens förslag till fem delmål under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö samt avslår motionerna 2000/01:MJ27 yrkande 2 och 2000/01:MJ31 yrkandena 1 och 2.

Reservation 1 (m)

Reservation 2 (c)

2. Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:MJ27 yrkande 1 och 2000/01:MJ711 yrkande 33.

Reservation 3 (m)

Reservation 4 (c)

3. Produktvalsprincipen

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:MJ838 yrkande 9 och 2000/01:U511 yrkande 14.

Reservation 5 (mp)

4. Försiktighetsprincipen

Riksdagen avslår motion 2000/01:U217 yrkande 13.

5. Användningen av försöksdjur

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ28.

6. Avveckling av kvicksilver

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:MJ30 yrkande 1, 2000/01:MJ31 yrkandena 4 och 5 samt 2000/01:MJ750 yrkandena 1 och 3.

Reservation 6 (c, fp)

7. Amalgam

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:MJ29, 2000/01:MJ30 yrkande 2, 2000/01:MJ31 yrkande 6, 2000/01:MJ750 yrkande 2 och 2000/01: MJ754.

Reservation 7 (c)

8. Farliga ämnen i befintliga varor

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ31 yrkande 3.

9. Återföring av gödsel- och bekämpningsmedelsavgifter

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ248 yrkande 3.

10. Riktvärden för miljö kvalitet utifrån ett barnperspektiv

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ31 yrkande 7.

11. Nya flamskyddsmedel och försiktighetsprincipen

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ732 yrkande 1.

12. Trifenylfosfat

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ732 yrkande 2.

13. Formalin

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ736.

14. Kopparbaserade båtbottnfärger

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ757 yrkande 2.

Reservation 8 (mp)

15. Kemikalieinspektionens resursbehov

Riksdagen avslår motion 2000/01:MJ32.

Stockholm den 5 april 2001

På miljö- och jordbruksutskottets vägnar

Ulf Björklund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulf Björklund (kd), Sinikka Bohlin (s), Göte Jonsson (m), Inge Carlsson (s), Kaj Larsson (s), Jonas Ringqvist (v), Ingvar Eriksson (m), Alf Eriksson (s), Ann-Kristine Johansson (s), Kjell-Erik Karlsson (v), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Gudrun Lindvall (mp), Eskil Erlandsson (c), Harald Nordlund (fp), Michael Hagberg (s), Ester Lindstedt-Staaf (kd) och Patrik Norinder (m).

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen Svenska miljömål (prop. 1997/98:145) lade regeringen fram ett förslag till system med 15 miljökvalitetsmål, som godkändes av riksdagen (bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:87). Det övergripande syftet med miljökvalitetsmålen är att vi till nästa generation skall kunna överlämna ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. I den kommande miljömålspropositionen avser regeringen att lämna förslag till mer preciserade delmål för att uppnå miljökvalitetsmålen. Målet Giftfri miljö behandlas dock huvudsakligen i denna proposition. Beträffande målet Giftfri miljö har Miljömålskommittén lämnat förslag till sex delmål. Fem av dessa behandlas i denna proposition, medan förslaget till delmål om sanering av förorenade områden kommer att lämnas i miljömålspropositionen.

I propositionen vidareutvecklas också hur de nya riktlinjerna för kemikaliepolitiken som lades fast i propositionen Svenska miljömål skall definieras och genomföras.

Den stora okunskapen om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper samt om kemiska ämnens förekomst i varor utgör grundläggande problem i arbetet för en giftfri miljö. Detta problem måste lösas för att målet Giftfri miljö skall nås inom en generation.

Regeringen konstaterar i propositionen att EU är en viktig arena för fortsatta åtgärder för att nå målet Giftfri miljö. Sverige kommer att verka för att den kemialiestrategi som nu utarbetas inom EU blir ett effektivt verktyg för att komma till rätta med problemen på kemikalieområdet.

Regeringen föreslår i propositionen bl.a. att farliga ämnen skall fasas ut. Nyproducerade varor som används på ett sådant sätt att de kommer ut i kretsloppet skall senast år 2007 så långt det är möjligt vara fria från cancerframkallande ämnen och andra ämnen som påverkar arvsmassan eller stör fortplantningen. Varorna skall inte heller innehålla några nya organiska ämnen som är långlivade och bioackumulerande. I produktionsprocesserna skall inte ingå farliga ämnen av angivet slag, om användningen kan skada hälsa och miljö. Detsamma gäller för kvicksilver, kadmium och bly, och dessa ämnen skall inte heller förekomma i nyproducerade varor efter i propositionen angivna årtal.

Regeringen föreslår också att hälso- och miljöriskerna med användningen av kemiska ämnen skall minska fortlöpande och att detta skall kunna mätas med hjälp av indikatorer och nyckeltal som myndigheterna kommer att utarbeta. Riktvärden för minst 100 kemiska ämnen skall också utarbetas. I propositionen presenteras också strategier för hur delmålen skall nås.

Utfrågning m.m.

Utskottet erhöll den 13 mars 2001 information av representanter för Miljödepartementet och Kemikalieinspektionen beträffande vidareutvecklingen av den svenska kemikaliepolitiken. Representanter för Kemikontoret har uppvaktat utskottet med anledning av propositionen.

Inledning

Våren 1999 godkände riksdagen regeringens förslag i propositionen Svenska miljömål om ett system med 15 miljökvalitetsmål (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:87). Det övergripande syftet med miljökvalitetsmålen är att till nästa generation kunna överlämna ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Ett av dessa miljökvalitetsmål är Giftfri miljö. Målet innebär att miljön skall vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. I den kommande miljömålspropositionen avser regeringen att lämna förslag till mer preciserade delmål för att uppnå miljömålen.

Delmålen under miljökvalitetsmålet Giftfri miljö behandlas dock huvudsakligen i propositionen Kemikaliestrategi för Giftfri miljö. Miljömålskommittén har lämnat förslag till sex delmål. Fem av dessa behandlas i denna proposition, medan förslaget till delmål om sanering av förorenade områden kommer att lämnas i miljömålspropositionen.

En precisering av målet Giftfri miljö innebär att:

- Halterna av ämnen som förekommer naturligt i miljön är nära bakgrunds nivåerna.
- Halterna av naturfrämmande ämnen i miljön är nära noll.
- Den sammanlagda exponeringen i arbetsmiljö, yttre miljö och inomhusmiljö för särskilt farliga ämnen är nära noll och för övriga kemiska ämnen inte skadlig för människor.
- Förorenade områden är undersökta och vid behov åtgärdade.

De två första punkterna fanns med i den precisering av målet som gjordes redan i propositionen Svenska miljömål (prop. 1997/98:145), medan de två sista är kompletteringar enligt Miljömålskommitténs förslag. Preciseringen om exponering av människor för särskilt farliga ämnen föreslås för att tydliggöra att människans exponering för kemiska ämnen behandlas utifrån ett helhetsperspektiv. Detta innebär att all exponering för ett ämne eller en ämnesgrupp beaktas oberoende av om den sker i arbetsmiljö, yttre miljö eller inomhusmiljö. I propositionen Svenska miljömål föreslog regeringen under målet God bebyggd miljö en precisering för sanering och efterbehandling av förorenade områden. Nuvarande precisering har modifierats och flyttats till målet Giftfri miljö, i enlighet med Miljömålskommitténs förslag.

Utskottets överväganden

Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö

Utskottets förslag i korthet

Mot bakgrund av de i propositionen redovisade utgångspunkterna i arbetet för Giftfri miljö avstyrker utskottet två motionsyrkanden (m) som ifrågasätter lämpligheten av att nationella delmål fastställs för miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö innan en gemensam strategi utarbetats inom Europeiska unionen samt ett yrkande (c) om behovet av att avgifta kretsloppet. Med hänvisning till bl.a. kommissionens förslag till strategi för den framtida kemikaliepolitiken i gemenskapen finner utskottet att syftet med två yrkanden (mp) är tillgodosett utan något riksdagens uttalande i frågan. Vidare föreslår utskottet att ett yrkande (kd) om försiktighetsprincipen som en sedvanerättslig regel lämnas utan vidare åtgärd.

Propositionen

Enligt regeringens bedömning utgör den stora okunskapen om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper samt om kemiska ämnens förekomst i varor grundläggande problem i arbetet för en giftfri miljö. En förutsättning för att kunna nå målet Giftfri miljö inom en generation är en snabb lösning på detta problem. En stor mängd ämnen marknadsförs utan att tillräcklig kunskap om deras effekter och egenskaper finns. Därtill behövs kraftfulla åtgärder mot användningen av hälso- och miljöfarliga ämnen. Regeringen framhåller vidare att många av de åtgärder som krävs för att kunna nå målet Giftfri miljö innebär förändringar på EU-nivå. Sverige kommer att verka för att den kemikaliestrategi som nu utarbetas inom EU blir ett effektivt verktyg för att komma till rätta med problemen på kemikalieområdet. Avvaktan på framgångar i EU-arbetet får dock inte leda till en brist på nationella initiativ.

Motionerna

Enligt motion MJ27 (m) yrkande 1 bör kemikaliestrategin för Giftfri miljö användas som en utgångspunkt för Sverige i arbetet med att utforma en gemensam kemikaliestrategi för EU. Enligt motionärerna tycks regeringen inte till fullo inse att implementeringen av en svensk kemikaliestrategi måste vara åtminstone kompatibel med den gemensamma kemikaliestrategin som just nu utarbetas inom EU. De samlade positiva miljöeffekterna blir betydligt större av en bra gemensam kemikaliestrategi än av en isolerad svensk, oavsett hur långtgående den sistnämnda kan bli (yrkande 1). Sverige bör således avvakta resultatet av det pågående arbetet med att utforma en kemikaliestrategi för EU innan beslut om delmål för att uppnå målet Giftfri miljö fattas. Oavsett hur den gemensamma strategin faller ut är det bättre att vänta med att fastställa

bindande svenska delmål tills gemenskapsstrategin på kemikalieområdet är färdig. Ett alternativ till att vänta skulle kunna vara att delmålen uttrycks som önskvärda att nå men utan bindande formuleringar (yrkande 2). Enligt motion MJ711 (c) har den tekniska utvecklingen skapat nästan obegränsade möjligheter att framställa nya, naturfrämmande ämnen, och vår förmåga att utvinna och anrika naturens egna ämnen ur jordskorpan har mångdubblats. Utvecklingen har skett utan tanke på kemikaliernas vidare öde i naturen. De flesta av de ämnen vi använder sprids förr eller senare med vind och vatten. Fettlösliga och långlivade ämnen lagras upp i näringskedjorna och hamnar i våra livsmedel. Livet igenom samlas ett förråd av tungmetaller och långlivade, naturfrämmande ämnen i vår vävnad. Konsekvenserna av denna globala kemikaliespridning är i stort sett okända. Kretsloppet måste avgiftas (yrkande 33).

Enligt motion MJ838 (mp) bör EU:s fördragstexter kompletteras med en rad miljöprinciper i syfte att stärka miljöns konstitutionella ställning inom unionen. Detta skulle samtidigt vara en viktig signal om att det förebyggande miljöarbetet måste stärkas. Vissa grundläggande principer för miljöarbetet finns redan i fördraget som antogs på regeringskonferensen i Amsterdam, t.ex. försiktighetsprincipen och principen om att förorenaren betalar (se artikel 174 punkt 2). Genom att lyfta de strukturella frågorna till diskussion under ordförandeskapet kan Sverige samtidigt skapa en grogrund för strukturförändringar vid en kommande regeringskonferens. Bland viktiga miljöprinciper som inte ännu finns med i gällande fördrag är substitutionsprincipen. Denna princip skall infogas i EG-fördraget (yrkande 9). Enligt motion U511 (mp) är den progressiva nationella kemikaliepolitik som fördes innan medlemskapet i EU som bortglömd och många tidigare framgångsrika myndighetsprojekt har avstannat eller helt avvecklats. Denna feghet måste offensivt brytas när Sverige tar över ordförandeskapet. Arbetet med att få bort farliga kemikalier från marknaden måste återupptas och intensifieras. En nyckel i detta arbete är att kraftfullt införa substitutionsprincipen inom hela EU. Det skall vara en prioriterad fråga för Sverige att inom EU driva frågan om att införa en substitutionsprincip för kemikalier (yrkande 14).

Enligt motion U217 (kd) yrkande 13 bör Sverige verka för att det inom EU klargörs att försiktighetsprincipen är en sedvanerättslig regel inom internationell rätt och inte en allmän princip inom den internationella miljölagstiftningen. Detta är viktigt eftersom de allmänna principerna endast är vägledande medan däremot sedvanerätten är bindande.

Utskottets ställningstagande

Som framhålls i propositionen spelar kemikalier en viktig roll i dagens samhälle och kemiska produkter används i många sammanhang. Samtidigt som kemikalierna har bidragit till vårt välstånd har de också vållat hälso- och miljömässiga problem. En volymmässigt stor andel av de kemiska ämnen som hanteras i samhället har farliga egenskaper i något avseende. Människa och miljö kan exponeras för dessa ämnen när ämnena används i kemiska produkter eller genom att ämnena läcker ut från varor. Detta kan det leda till

hälso- eller miljöeffekter. Sådana effekter kan uppstå som ett resultat av exponering av ett enskilt ämne. Det sker också en kontinuerlig exponering för ett stort antal ämnen i låga doser, där orsakssambanden mellan exponering och effekt är svårare att klargöra. Det finns ett mycket stort antal kemiska ämnen på marknaden, och kunskapsbristen är i dag stor beträffande dessa ämnens hälso- och miljöegenskaper. Ämnen med farliga egenskaper kan vara avsiktligt tillverkade men de kan även uppkomma oavsiktligt, t.ex. som ett resultat av nedbrytning av andra ämnen eller i samband med industriprocesser eller förbränning. Kunskaperna om oavsiktligt bildade ämnen är ännu mindre än kunskaperna om de avsiktligt bildade. Det är över huvud taget till stor del okänt vilka de ämnen är som bildas oavsiktligt vid t.ex. förbränning. Som regeringen anför är en snabb lösning på detta kunskapsproblem en förutsättning för att målet Giftfri miljö skall kunna nås inom en generation. Ämnen med vissa egenskaper kan ge upphov till särskilt stora problem. Det handlar om ämnen med allvarliga hälsoeffekter som exempelvis cancerframkallande (cancerogena), arvsmassepåverkande (mutagena) och fortplantningsstörande (reprotoxiska) ämnen. Det handlar också om ämnen som har sådana egenskaper att de blir kvar i miljön under lång tid. Ämnen som är långlivade (persistenta) och som samtidigt kan ansamlas (bioackumuleras) i levande organismer kan ge upphov till problem under lång tid. Den långa bromssträcka som behövs för att få ned halterna av sådana långlivade ämnen i miljön kräver ett speciellt förhållningssätt, oavsett om man har kunskap om deras giftighet eller inte. Som regeringen anför behövs det kraftfulla åtgärder mot användningen av samtliga hälso- och miljöfarliga ämnen. I dag sker en omfattande handel med varor över nationsgränserna. De varor och kemikalier som används i Sverige är till övervägande delen tillverkade eller framställda i något annat land. Därför är det viktigt för Sverige att på internationell och europeisk nivå aktivt och kraftfullt verka för att farliga ämnen skall fasas ut för att därigenom göra det möjligt att nå målet Giftfri miljö. Genom att arbeta för en omställning i mer miljöanpassad riktning inom hela unionen kan också utsläppen av farliga ämnen till luft och vatten begränsas. Därmed minskas risken för spridning av farliga ämnen till Sverige via luft och vatten. Det är också viktigt att EU:s regelsystem används på ett optimalt sätt. I detta sammanhang bör även uppmärksammas att Europeiska kommissionen den 13 februari i år presenterade sitt förslag till strategi för den framtida kemikaliepolitiken i gemenskapen. Kommissionen har vidare den 7 februari presenterat en grönbok om en integrerad produktpolitik (IPP). Utskottet gör samma bedömning som regeringen att det är synnerligen angeläget att verka för att unionens gemensamma kemikaliestrategi, som nu skall utformas, får ett innehåll som kan bidra till att lösa många av de frågor som har betydelse för möjligheterna att nå en giftfri miljö. Avvaktan på framgångar i EU-arbetet får dock inte leda till en brist på nationella initiativ. Det är också viktigt att försiktighetsprincipen och produktvalsprincipen är vägledande för arbetet med att begränsa risker från användningen av kemikalier som sådana och i varor. Sverige bör också aktivt delta i kemikaliesäkerhetsarbetet inom andra internationella organisat-

ioner. Mot bakgrund av de nu redovisade utgångspunkterna i arbetet för Giftfri miljö är utskottet inte berett att föreslå något ytterligare uttalande från riksdagens sida med anledning av motionerna MJ27 (m) yrkandena 1 och 2 samt MJ711 (c) yrkande 33. Motionerna avstyrks därmed i berörda delar.

I den av kommissionen föreslagna strategin för den framtida kemikaliepolitiken i gemenskapen framhålls som ett viktigt mål att främja ersättning av farliga ämnen med sådana som är mindre farliga om det finns lämpliga alternativ. Enligt kommissionen kommer det ökade ansvaret för användare i senare led av tillverkningskedjan och den förbättrade informationen till allmänheten att skapa stor efterfrågan på ersättningskemikalier som testats i tillfredsställande omfattning och som är säkra för den avsedda användningen. Utskottet konstaterar för sin del att det är angeläget att verka för att EU:s kemikaliestrategi får ett sådant innehåll att de frågor som har betydelse för möjligheterna att uppnå en giftfri miljö kan lösas. Som anförts ovan bör bl.a. produktvalsprincipen få vara vägledande i arbetet med att begränsa risker från användningen av kemikalier som sådana och i varor. Med det anförda finner utskottet att syftet med motionerna MJ838 (mp) yrkande 9 och U511 (mp) yrkande 14 får anses tillgodosett utan något riksdagens uttalande i frågan.

Försiktighetsprincipen återfinns sedan drygt 20 år i flera konventioner och andra internationella instrument inom miljöområdet. Under senare år har försiktighetsprincipen kommit att få en alltmer framträdande plats i den internationella miljöpolitiken. Vid FN:s konferens om miljö och utveckling år 1992 – UNCED – antogs den s.k. Riodeklarationen som innehåller en bestämmelse om att försiktighetsprincipen skall tillämpas så långt möjligt och med hänsyn tagen till staternas möjligheter. Försiktighetsprincipen har också kommit till uttryck i 1992 års konvention om skydd av Östersjöområdets marina miljö – Helsingforskonventionen – och samma års konvention om skydd av den marina miljön i Nordostatlanten – Pariskonventionen (numera OSPAR-konventionen). Utskottet vill framhålla att försiktighetsprincipen, i den mån den ingår i internationella överenskommelser, givetvis är folkrättsligt bindande för de stater som tillträtt respektive överenskommelse. Vidare bör uppmärksammas att gemenskapens miljö rätt enligt artikel 174.2 i EG-fördraget skall grundas på bl.a. försiktighetsprincipen. Med det anförda föreslår utskottet att motion U217 (kd) yrkande 13 lämnas utan vidare åtgärd.

Delmål 1: Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper samt delmål 2: Miljö- och hälsoinformation om varor

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag beträffande delmålen 1 och 2. Därmed avstyrks ett motionsyrkande (c) om att data skall finnas tillgängliga för ämnen som hanteras i höga och medelhöga volymer till 2005 respektive 2009. Vidare föreslår utskottet att ett motionsyrkande (m) om att begränsa användningen av djurförsök lämnas utan vidare åtgärd med hänvisning till att dess syfte i allt väsentligt kan anses tillgodosett med vad som anförs i propositionen i denna fråga.

Propositionen

Som delmål 1 föreslår regeringen att det senast 2010 skall finnas uppgifter om egenskaperna hos alla avsiktligt framställda eller utvunna kemiska ämnen som hanteras på marknaden. För ämnen som hanteras i högre volymer och för övriga ämnen som t.ex. efter inledande översiktliga tester bedöms som särskilt farliga skall uppgifter om egenskaperna finnas tillgängliga tidigare än 2010. Samma krav på uppgifter skall då gälla för såväl nya som existerande ämnen. Senast 2020 skall det även så långt möjligt finnas uppgifter om egenskaperna hos alla oavsiktligt framställda och utvunna kemiska ämnen. Med tanke bl.a. på den testningskapacitet som finns på laboratorier behövs viss tid för genomförandet av testningen av det stora antalet existerande ämnen. Regeringen förordar därför ett stegvis förfarande, där kraven på att ämnena måste vara testade infaller först för ämnen som tillverkas eller importeras i höga volymer (> 1 000 ton/år) och därefter för ämnen i medelhöga volymer (10–1 000 ton/år) och sist för ämnen i låga volymer (< 10 ton/år). Regeringen anser att rimliga tidpunkter för krav på information kan vara år 2005 för ämnen i höga volymer och 2009 för ämnen i medelhöga volymer. Skälet till att högvolymkemikalier bör testas först är att dessa kan ge upphov till störst exponering av människor och miljön. Det kan dock finnas skäl att utöka kraven på kunskap för ämnen som används i lägre volymer om de kan misstänkas ha sådana egenskaper som utgör en särskild risk. Enligt regeringens bedömning bör Sverige verka för att det ställs krav på kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper inom EU. Detta kan ske genom att EU:s regler ändras så att samma krav ställs på såväl nya ämnen, som skall släppas ut på den gemensamma marknaden, som på existerande ämnen. Ämnen som inte uppfyller kraven bör inte få förekomma på marknaden. Sverige bör också verka för att EU:s regler ändras så att företagen får ett tydligt ansvar för att bedöma riskerna med de ämnen som de tillverkar eller importerar samt vidta

behövliga åtgärder för att begränsa riskerna. Sverige bör såväl inom EU som på nationell nivå verka för en kraftfull satsning på utveckling av testmetoder som kan minska behovet av försöksdjur. Regeringen avser att i en skrivelse under våren 2001 ge riksdagen en beskrivning av de frågor som hör samman med användningen av försöksdjur. Som delmål 2 föreslår regeringen att varor senast 2010 skall vara försedda med hälso- och miljöinformation om de farliga ämnen som ingår.

Motionerna

I motion MJ28 (m) framhålls att arbetet för att skapa en giftfri miljö för människor inte får innebära att antalet djurförsök ökar. Det är angeläget att nya testmetoder som kräver färre djurförsök kommer fram och att försöksdjursfria testmetoder kan utvecklas. De målformuleringar som nu föreligger beträffande kunskapsutvecklingen avseende kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper och den tidsplan som sätts för detta arbete måste bringas i samklang med målet att minska antalet djurförsök och att försöksdjursfria alternativ kan användas. Enligt motion MJ31 (c) är det med tanke på vissa ämnen, som kan finnas kvar i miljön i många år efter att tillflödet slutat, viktigt med en hög ambitionsnivå i framtagningen av data så att tillflödet av dessa ämnen kan stoppas. Detta är av stor betydelse när det gäller möjligheterna att nå generationsmålet. Data skall finnas tillgängliga för ämnen som hanteras i höga och medelhöga volymer till år 2005 respektive år 2009 (yrkande 1).

Utskottets ställningstagande

Kunskap om kemiska ämnens hälso- och miljöegenskaper är grundläggande för allt säkerhetsarbete på kemikalieområdet, och därmed också en viktig förutsättning för att skydda den biologiska mångfalden och människors hälsa. Sådan kunskap är också en förutsättning för att kunna bedöma vilka ämnen som omfattas av lagstiftning samt av fastställda riktlinjer för kemikaliepolitiken. Vidare finns det stor risk för att det av riksdagen antagna övergripande miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö inte kan nås om delmål 1 inte uppnåtts till år 2010. Med tanke bl.a. på den testningskapacitet som finns på laboratorier behövs viss tid för genomförandet av testningen av det stora antalet existerande ämnen. Som regeringen förordar bör därför ett stegvis förfarande tillämpas, där kraven på att ämnena måste vara testade infaller först för ämnen som tillverkas eller importeras i höga volymer och därefter för ämnen i medelhöga volymer och sist för ämnen i låga volymer. Högvolymerkemikalier bör testas först eftersom dessa kan ge upphov till störst exponering av människor och miljön. I likhet med regeringen anser utskottet att rimliga tidpunkter för krav på information kan vara år 2005 för ämnen i höga volymer och år 2009 för ämnen i medelhöga volymer. Delmålet behöver dock nås senast år 2010. Skälen till detta är att delmålet också har stor betydelse för möjligheterna att nå övriga delmål. Så länge som kunskap saknas om ämnens egenskaper finns det risk för att ämnena hanteras felaktigt och därmed orsakar skador. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen godkänner regeringens förslag beträf-

fande delmålen 1 och 2. Därmed avstyrks motion MJ31 (c) yrkande 1 i den mån den inte kan anses tillgodosedd.

Att testa kemikaliers hälso- och miljöfarlighet med dagens metoder medför att djurförsök krävs. Dessa är både dyra och tidskrävande, och metoder för testningen av ämnena på ett sådant sätt att antalet djurförsök begränsas bör utvecklas. En strategi kan vara att inledande översiktliga tester (screeningtester) görs med in vitro-metoder. Som framgår av propositionen avser regeringen att verka för att ett förfaringsätt liknande detta införs inom EU i de fall acceptabla metoder finns tillgängliga. Vidare är det viktigt att Sverige såväl nationellt som inom EU kraftfullt verkar för att testmetoder som begränsar antalet djurförsök utvecklas och utvärderas, så att de kan ligga till grund för förändrade standarder. Införandet av ett stegvis förfarande beträffande testkraven, som redovisats ovan, kompletterat med nu nämnda screeningmetoder för att urskilja vilka ämnen som är farliga eller särskilt farliga skulle också bidra till att minska antalet djurförsök. Regeringen avser också att verka för en utvärdering av vilka försöksdjursfria testmetoder som kan ersätta de metoder som används i dag. En sådan utvärdering bör också bedöma det fortsatta behovet av metodutveckling och behovet av resurser. Som framgår av propositionen kommer regeringen i en särskild skrivelse att ge riksdagen en beskrivning av de frågor som hör samman med användningen av försöksdjur. Skrivelsen är avsedd att ge fördjupade upplysningar om bl.a. verksamhetens omfattning, ändamål, kraven på verksamheten i bl.a. djurskyddslagstiftningen, de etiska övervägandena och de resultat som uppnås genom användningen av försöksdjur. Det kommer också att ges exempel på metoder som ersätter eller förfinar alternativt minskar användningen av försöksdjur. Skrivelsen beräknas överlämnas till riksdagen under våren 2001. Det anförda tillgodoser i allt väsentligt syftet med motion MJ28 (m). Utskottet föreslår därför att motionen lämnas utan vidare åtgärd.

Delmål 3: Utfasning av särskilt farliga ämnen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag beträffande delmål 3. Därmed avstyrks ett motionsyrkande (c) om att målsättningen för utfasningen av arvs massepåverkande och fortplantningsstörande ämnen i nyproducerade varor sätts till år 2005. Mot bakgrund av regeringens förslag avseende delmål 3 och det pågående arbetet, nationellt såväl som internationellt, med att begränsa användningen av kvicksilver föreslås att ett antal yrkanden om förbud mot kvicksilver m.m. (v, c, mp) lämnas utan vidare åtgärd. Mot bakgrund av bl.a. att regeringen har för avsikt att pröva möjligheterna att förbjuda amalgam av miljöskäl är utskottet inte nu berett att föreslå någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av flera yrkanden (v, c, fp, mp) om åtgärder mot användningen av

amalgam. Vidare avstyrks ett motionsyrkande (c) eftersom det enligt utskottets mening i första hand ankommer på regeringen att överväga eventuella åtgärder beträffande varor, innehållande farliga ämnen, som satts ut på marknaden innan målen om utfasning börjar gälla. Ett yrkande (s) om återföring av gödsel- och bekämpningsmedelsavgifter avstyrks med hänvisning till pågående beredning.

Propositionen

Regeringen föreslår i fråga om utfasning av farliga ämnen att följande skall gälla.

Nyproducerade varor skall så långt det är möjligt vara fria från:

- cancerframkallande, (cancerogena), arvs massepåverkande (mutagena) och fortplantningsstörande (reprotoxiska) ämnen senast år 2007 om varorna är avsedda att användas på ett sådant sätt att de kommer ut i kretsloppet,
- nya organiska ämnen som är långlivade (persistenta) och bioackumulerande, så snart som möjligt, dock senast år 2005,
- övriga organiska ämnen som är mycket långlivade och mycket bioackumulerande senast år 2010,
- övriga organiska ämnen som är långlivade och bioackumulerande senast år 2015,
- kvicksilver senast år 2003 samt kadmium och bly senast år 2010.

Dessa ämnen skall inte heller användas i produktionsprocesser om inte företaget kan visa att hälsa och miljö inte kan komma till skada. Redan befintliga varor, som innehåller ämnen med ovanstående egenskaper eller kvicksilver, kadmium samt bly, skall hanteras på ett sådant sätt att ämnena inte läcker ut i miljön. Delmålet avser ämnen som människan framställt eller utvunnit från naturen. Delmålet avser även ämnen som ger upphov till ämnen med ovanstående egenskaper, inklusive de som bildats oavsiktligt.

Enligt regeringens bedömning bör delmålet kompletteras till att omfatta även hormonstörande, allergiframkallande och nervskadande ämnen, ämnen som är skadliga för immunsystemet samt andra ämnen som bedöms innebära motsvarande risk för människor. Strategier för genomförandet av delmålet och en precisering av kriterier för utfasningen av dessa farliga ämnen bör vara framtagna senast år 2005.

När det gäller kriterier för särskilt farliga ämnen gör regeringen följande bedömning. Vid tolkningen av vad som skall avses med begreppen i delmålet bör följande gälla. Med ”mycket långlivade ämnen” avses ämnen som har en halveringstid som är längre än 26 veckor i simuleringstest vid 20°C. Med ”mycket bioackumulerande ämnen” avses ämnen som har en biokoncentrationsfaktor högre än 5 000. Med ”långlivade ämnen” avses ämnen som har en halveringstid som är längre än åtta veckor i simuleringstest vid 20°C. Med ”bioackumulerande ämnen” avses ämnen som har en biokoncentrationsfaktor

högre än 2 000. De ämnen som skall omfattas av riktlinjen om cancerframkallande, arvs-massepåverkande och fortplantningsstörande ämnen bör vara de ämnen som klassificerats med avseende på dessa egenskaper inom kategori 1 eller 2 i EG-direktivet (67/548/EEG) om klassificering, förpackning och märkning av farliga ämnen.

Beträffande EU-inriktade strategier för att nå delmål 3 avser regeringen att inom EU verka för att regler införs som förbjuder användningen av de ämnen som omfattas av delmålet. På nationell nivå bör de riktlinjer som kommer till uttryck i delmålet vara vägledande för företagens arbete fram till dess att bindande regler införs inom EU. I ett längre perspektiv avser regeringen att verka för en global utfasning av de ämnen som omfattas av delmålet.

Motionerna

Enligt motion MJ31 (c) yrkande 2 bör målsättningen för utfasningen av arvs-massepåverkande och fortplantningsstörande ämnen i nyproducerade varor sättas till år 2005. Med tanke på de effekter som dessa ämnen kan ha för både människor och djur är det befogat med en offensivare målsättning. Eftersom dessa ämnen redan finns i samhället är varje reduktion viktig. Vad gäller befintliga varor samt varor som kommer att sättas ut på marknaden innan målen om utfasning börjar gälla och som innehåller farliga ämnen bör utredas vilka möjligheter som finns för insamling, stopp för användning och omhändertagande (yrkande 3).

När det gäller kvicksilver framhålls i motion MJ30 (mp) yrkande 1 att det krävs vissa förtydliganden avseende utfasningen av kvicksilver senast till år 2003. I propositionen anges att regeringens förslag i denna del i huvudsak överensstämmer med Kemikalieutredningens förslag. För att det inte skall råda någon tvekan om innebörden av detta förslag föreslås att texten tydliggörs på följande sätt. Det nationella förbudet mot användning av kvicksilver görs heltäckande senast år 2003, förbudet utformas så att vissa tidsbegränsade undantag kan medges och anmälan till EU om ett sådant nationellt förbud skall ses som en strategi för att driva på utfasningen av kvicksilver i hela unionen. I motion MJ31 (c) framhålls att Sverige sedan år 1996 har ett förbud mot export av kvicksilver. Kemikalieinspektionen kan om det finns särskilda skäl meddela undantag från förbudet. I nuläget finns fem sådana dispenser. Propositionen klarlägger inte hur förhållandet mellan målet om nyproducerade varor och exportdispenserna skall behandlas. Det kan enligt motionärerna inte vara rimligt att Sverige skall tillåta export av kvicksilver när vi själva har som mål att nyproducerade varor inte skall få innehålla kvicksilver (yrkande 4). Handel med varor som innehåller kvicksilver sker mellan olika länder både inom och utom EU. Det är därför av stor vikt att även utfasningen sker inom EU och internationellt. Sverige borde anmäla ett generellt förbud mot kvicksilver, och i den mån ett sådant förbud anses strida mot gemensamma EU-regler bör Sverige pröva att åberopa miljögarantin. Ett sådant generellt förbud mot kvicksilver bör utformas så att möjlighet finns för tidsbegränsade undantag (yrkande 5). Enligt motion MJ750 (v) går avvecklingen

av kvicksilver i landet trögt, i vissa fall till och med bakåt. Även rening och insamling av kvicksilver har under senare år varit otillfredsställande. En del kommuner har genomfört berömvärda insamlingsinsatser, men detta är otillräckligt. Detta måste beaktas vid det fortsatta arbetet med kommande miljömålspropositioner (yrkande 1). Sverige tillförs utifrån med vindarna 400 kg kvicksilver per år vilket motsvarar ca 10 % av den totala belastningen. Kolförbränning i Tyskland är en stor källa. I övrigt sjunker kvicksilveranvändningen i USA och EU tack vare ökad miljöinsikt. Nya marknader har dock vunnits i bl.a. Sydamerika och Afrika. EU eller den svenska regeringen har såvitt känt är inte reagerat på detta förhållande. En stor del av detta kvicksilver kommer från Europa. Ett annat stort och växande problem är den snabbt ökande kolförbränningen, med undermålig rökgasrening, i länder som Kina och Indien. Regeringen bör inom EU och andra internationella organ verka för att kvicksilverhanteringen avvecklas globalt och att den verksamhet som ändå sker bedrivs på ett miljö- och hälsoriktigt sätt (yrkande 3).

I flera motioner framförs krav på åtgärder mot användningen av amalgam. Enligt motion MJ29 (fp) bör regeringen vidta nödvändiga åtgärder för att kunna införa ett förbud mot användningen av amalgam senast fr.o.m. år 2002. Arton månader efter att det medicintekniska direktivet antagits, vilket skedde den 5 november 1998, skall bestämmelserna i direktivet vara tillämpliga. Regeringen avsåg att vidta nödvändiga åtgärder för att kunna införa ett förbud mot användningen av amalgam senast fr.o.m. år 2001. Nu är vi snart inne i tredje månaden av detta år och något förslag på förbud mot amalgam har ännu inte lagts fram. I motion MJ30 (mp) yrkas att kvicksilverförbudet omedelbart utvidgas till att gälla även amalgam. I miljömålspropositionen (1997/98:145) anges som regeringens bedömning att användningen av kvicksilver, förutom i kloralkaliindustrin, bör upphöra till år 2000. Miljöpartiet anser inte att det finns någon anledning att ytterligare avvakta utvecklingen inom EU innan ett svenskt totalförbud kan införas. Sverige bör driva på om ett EU-förbud mot amalgam genom att omedelbart anmäla ett nationellt förbud (yrkande 2). Enligt motion MJ31 (c) yrkande 6 skall kvicksilvret i tandvården från miljö- och hälsopolitiskt hänseende behandlas som annat kvicksilver i samhället. Kviksilverhanteringen inom den svenska tandvården uppgår till ungefär 975 kg per år, och amalgam är den dominerande källan till utsläpp av kvicksilver i Sverige. Detta sker främst i form av utsläpp till luft och avlopp. Även i motion MJ750 (v) uppmärksammas att amalgam med kvicksilver fortfarande används i en förvånade hög grad. År 1997 tillfördes marknaden 980 kg kvicksilver via amalgam. Jämfört med utsläppen från industrin är detta stora mängder. Enligt motionärerna finns det t.o.m. en tendens till ökad användning. Avvecklingen av kvicksilverhaltigt amalgam måste fullföljas (yrkande 2). Enligt motion MJ754 (c) bör amalgamfrågan föras upp på dagordningen under Sveriges ordförandetid för EU, i syfte att möjliggöra ett förbud mot ämnet som tandfyllningsmaterial.

I motion MJ248 (s) framförs krav om återföring av gödsel- och bekämpningsmedelsavgifter (yrkande 3).

Utskottets ställningstagande

Som framgår av propositionen utgår delmålet Utfasning av särskilt farliga ämnen i huvudsak från de av riksdagen tidigare fastställda nya riktlinjerna för kemikaliepolitiken (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99:MJU6, rskr. 1998/99:87). Utgångspunkten för riktlinjerna är bl.a. att ämnen som är långlivade och bioackumulerande alltid utgör en potentiell risk för människors hälsa och för miljön. Långlivade ämnen kan spridas långväga med vindar och strömmar eller genom handel med varor. Därigenom riskerar de att hamna i känsliga miljöer där effekterna blir särskilt stora. Cancerframkallande, arvs-massepåverkande eller hormonstörande (inkl. fortplantningsstörande) effekter är så allvarliga att ämnen med någon av dessa egenskaper inte skall få orsaka ofrivillig exponering. Metallerna kvicksilver och bly är båda mycket giftiga och dessutom bioackumulerande, vilket innebär att de kan tas upp och ansamlas i en organism. Kadmium kan ge skador på njurar och skelett. Den långa bromssträcka som behövs för att få ned halterna av långlivade ämnen i miljön gör att åtgärder bör vidtas mot dem även om det saknas uppgifter om att de är toxiska (giftiga).

Delmålet innebär ett förändrat sätt att se på vilket underlag som krävs för att vidta åtgärder mot farliga ämnen. I dag är den gängse synen inom EU att fullständiga riskbedömningar krävs för att vidta begränsningsåtgärder mot ämnen. EU:s nuvarande arbete med riskbedömningar går dock mycket långsamt. Innebörden av delmålet är att för effekter som är särskilt allvarliga skall kännedom om ämnenas inneboende hälso- och miljöfarlighet räcka som underlag för att fasa ut ämnet. Fullständiga riskbedömningar skall alltså inte behövas. På så vis kan takten i riskbegränsningsarbetet ökas avsevärt i förhållande till dagens läge, och åtgärder kommer att kunna vidtas mot de farligaste ämnena inom rimlig tid. I delmålet har de olika ämneskategorierna delats upp och närmare preciseringar gjorts beträffande när olika delar av målet bör vara uppfyllda. Årtalen har valts så att industrin ges skälig tid för omställning. Som regeringen anför minskar de ekonomiska konsekvenserna om utfasningen av ämnena i huvudsak kan ske i takt med övrig produktutveckling. Vidare framhålls att delmålet med tiden behöver utvecklas till att omfatta fler egenskaper än i dag, och regeringen har för avsikt att ge Kemikalieinspektionen i uppdrag att komma med förslag till vilka egenskaper som skall omfattas av delmålet och kriterier för dessa egenskaper. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen godkänner regeringens förslag beträffande delmål 3. Därmed avstyrks motion MJ31 (c) yrkande 2.

Som redovisats ovan under delmål 3 föreslår regeringen att nyproducerade varor så långt det är möjligt skall vara fria från kvicksilver senast år 2003. Kvicksilver skall inte heller användas i produktionsprocesser om inte företaget kan visa att hälsa och miljö inte kan komma till skada. Redan befintliga varor som innehåller kvicksilver skall hanteras på ett sådant sätt att kvicksilvret inte läcker ut i miljön. Härutöver bör även uppmärksammas att ett antal åtgärder tidigare har vidtagits för att begränsa omsättningen av kvicksilver i samhället. Användningen av kvicksilver är i dag reglerad i förordningen

(1998:944) om förbud m.m. i vissa fall i samband med hantering, införsel och utförsel av kemiska produkter. Ett förbud mot export av kvicksilver samt av vissa varor som innehåller kvicksilver infördes redan år 1996. Kemikalieinspektionen (Kemi) får meddela föreskrifter om undantag från förbudet om det finns skäl. Detta har hittills skett endast i ett fåtal fall. För att ytterligare begränsa användningen anmälde regeringen den 6 juli 2000 ett förbud mot användning av kvicksilver till EU. Förbudet innebär att kvicksilver och beredningar där kvicksilver ingår inte får användas som analyskemikalie och reagens från år 2004 annat än för forskningsändamål. Kviksilver får inte heller användas för kloralkaliproduktion från år 2010. Vidare bemyndigas Kemi att meddela föreskrifter om högsta tillåtna mängd kvicksilver i ljuskällor. Enligt vad utskottet erfarit har Europeiska kommissionen mot bakgrund av pågående förhandlingar om direktiv om elektriska och elektroniska produkter beslutat om en frysningstid på tolv månader. Detta beror på att ljuskällor tas upp i det sammanhanget. Enligt vad utskottet erfarit förbereder regeringen en ny anmälan som innehåller samma delar som den tidigare förutom bemyndigande om kvicksilver i ljuskällor. En anmälan kan som regeringen framhåller leda till att frågan får högre prioritet för gemensamma åtgärder inom unionen, och den fortsatta hanteringen av denna bör även kunna ge vägledning för om introduktion av nationella förbud kan vara en framkomlig väg att begränsa användningen av kvicksilver. Enligt uppgift behandlar kommissionen dessutom kvicksilver som ett prioriterat ämne under det s.k. begränsningsdirektivet. En kompletterande studie om kvicksilver pågår för närvarande och beräknas vara avslutad under detta år. Frågan kan därmed behandlas av kommissionen och medlemsstaterna under år 2002. Vidare bör uppmärksammas att regeringen tillkallat en särskild utredare (M 1999:01) för att se över möjligheterna att skapa ett djupt bergförvar för kvicksilveravfall. Utredningen skall redovisas den 1 juli 2001. Med det anförda föreslår utskottet att motionerna MJ30 (mp) yrkande 1, MJ31 (c) yrkandena 4 och 5 samt MJ750 (v) yrkandena 1 och 3 lämnas utan riksdagens vidare åtgärd.

Arbetet med att avveckla användningen av amalgam har pågått under flera år. Regeringen aviserade i budgetpropositionen för år 1999 (prop. 1998/99:1) sin avsikt att vidta nödvändiga åtgärder för att kunna införa ett förbud mot användningen av amalgam. Detta beräknades kunna ske senast fr.o.m. år 2001. Regeringen bedömde att ett förbud mot amalgam skulle kunna införas mot bakgrund av ett föreslaget tillägg till EU-direktivet om medicintekniska produkter (93/42/EEG). Enligt vad som redovisas i budgetpropositionen för innevarande år (prop. 2000/01:1, bilaga 15, avsnitt 3.5.3) har det dock visat sig att tillägget slutligen fått en sådan utformning att det troligen inte blir möjligt att införa ett förbud med stöd härav. Dessutom har EU på senare tid ingått avtal med andra länder, s.k. tredjelandsavtal, om medicintekniska produkter, och sådana avtals betydelse måste utredas. Regeringen undersöker nu möjligheterna att förbjuda amalgam av miljöskäl. Utskottet förutsätter att detta arbete slutförts senast år 2003. Mot bakgrund härav samt med hänvisning till vad som redovisats ovan beträffande delmål 3 och det arbete som

pågår för att begränsa omsättningen av kvicksilver i samhället föreslår utskottet att motionerna MJ29 (fp), MJ30 (mp) yrkande 2, MJ31 (c) yrkande 6, MJ750 (v) yrkande 2 och MJ754 (c) nu lämnas utan riksdagens vidare åtgärd.

Ämnen med egenskaper som avses i delmålet har använts under lång tid. Därför finns många sådana ämnen i varor som är i bruk i samhället i dag. Det kan röra sig om varor som har en återstående förväntad livstid på flera decennier. Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket har på regeringens uppdrag redovisat en översiktlig studie (Rapport 5036) av upplagring och flöden av farliga kemikalier i samhället. Syftet med studien har varit att ge underlag för bedömningar om vilka åtgärder som behövs för att öka kunskaperna om och bättre kunna följa farliga ämnens förekomst i samhället, deras läckage till miljön och exponeringen av människor. I rapporten konstateras att befintliga kunskaper om förekomst och flöden av farliga ämnen har betydande brister. Detta gäller inte minst förekomsten av farliga ämnen i varor och emissioner från varor samt oavsiktligt framställda ämnen. Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket lämnar en rad förslag till hur de själva och andra myndigheter bör agera för att fylla kunskapsluckorna. I likhet med regeringen anser utskottet att varor som innehåller ämnen med egenskaper som avses i delmålet måste hanteras på ett sådant sätt att ämnena inte läcker ut i miljön eller kan förorsaka exponering av människor. Enligt utskottets mening får det dock i första hand ankomma på regeringen att överväga behovet av eventuella åtgärder när det gäller dessa varor. Utskottet avstyrker därmed motion MJ31 (c) yrkande 3.

Som framhålls i budgetpropositionen för innevarande budgetår (prop. 2000/01:1 volym 11, utgiftsområde 23, s. 42 f.) har de avgiftssystem på kväve i handelsgödsel och bekämpningsmedel som tillämpats sedan länge i Sverige varit föremål för diskussioner såväl vad gäller avgifternas konstruktion som deras effektivitet. Frågan om avgifternas konstruktion och disposition är nu föremål för beredning, och regeringen avser att återkomma till frågan i vårpropositionen 2001. I avvaktan på resultatet av detta arbete bör motion MJ248 (s) yrkande 3 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Delmål 4: Fortlöpande minskning av hälso- och miljöriskerna med kemikalier samt delmål 5: Riktvärden för miljö kvalitet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag beträffande delmålen 4 och 5. Ett motionsyrkande (c) om barnperspektivet vid riskvärdering avstyrks då dess syfte kan anses tillgodosett med hänsyn till att all riskbedömning av kemikalier måste utgå från de känsligaste individerna, barn och andra känsliga grupper. Vidare avstyrker utskottet motionsyrkanden om försiktighetsprincipens tillämpningen i visst fall (mp), åtgärder mot trifenylylfat (mp), formalin (mp) och kopparbaserade båtbottnfärger (mp).

Propositionen

Regeringen föreslår under delmål 4 att hälso- och miljöriskerna vid framställning och användning av kemiska ämnen skall minska fortlöpande fram till år 2010 enligt indikatorer och nyckeltal som skall fastställas av berörda myndigheter. Under samma tid skall förekomsten och användningen av kemiska ämnen som försvårar återvinning av material minska. Delmålet avser ämnen som inte omfattas av delmål 3.

Enligt regeringens bedömning bör Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket utveckla indikatorer och nyckeltal för att följa upp riskminskningen enligt delmålet. Tillverkare, importörer, leverantörer och användare av kemiska produkter och andra varor bedriver ett systematiskt miljöarbete t.ex. med stöd av system för miljöledning som omfattar kemikaliesäkerhet. De tar ansvar för produkterna, så att dessa inte medför oacceptabla risker i något hanteringsled.

Regeringen avser att verka för att arbetet med att bedöma och kontrollera risker inom EU ändras så att

- det i huvudsak inriktas mot de ämnen som inte omfattas av delmålet om utfasning av särskilt farliga ämnen (delmål 3), eftersom dessa bör fasas ut utan att riskbedömning behöver göras,
- företagen ges ett större ansvar för riskbedömning och riskhantering,
- arbetet med riskbedömningarna påskyndas genom att bedömningsmetoderna utvecklas.

Regeringen föreslår vidare under delmål 5 att det för minst 100 utvalda kemiska ämnen, som inte omfattas av delmål 3, senast år 2010 skall finnas riktvärden fastlagda av berörda myndigheter. Riktvärdena skall ange vilka halter som får förekomma i miljön eller vilka halter människor högst får utsättas (exponeras) för. Syftet är att riktvärdena på sikt skall fastställas som miljö kvalitetsnormer.

Enligt regeringens bedömning bör Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket ges huvudansvaret för att utveckla riktvärdena. Andra myndigheter bör involveras i arbetet efter behov. Företagen måste arbeta för att riktvärdena inte skall överskridas.

Motionerna

Enligt motion MJ31 (c) bör riksdagen besluta att riktvärdena under delmål 5 skall fastställas utifrån ett barnperspektiv. Enligt motionärerna är det mycket viktigt att man utgår från dem som är allra känsligast för exponering och inte utifrån hur mycket en vuxen man kan exponeras utan att ta skada (yrkande 7). I motion MJ732 (mp) framhålls att trifenyfosfat, som är en mjukgörare och ett flamskyddsmedel, har upptäckts av svenska forskare i nya datorskärmar. Man har funnit tio gånger så höga halter av detta ämne som i bakgrunds-nivån efter motsvarande två års arbete framför datorskärmen. Trifenyfosfat är allergiframkallande. Vid arbete framför datorn så andas man in medlet, och det elektriska fältet kring datorn gör att partiklar och kemiska föreningar dras mot ansiktet framför skärmen. Enligt motionärerna bör försiktighetsprincipen gälla nya flamskyddsmedel (yrkande 1) och trifenyfosfat bör ersättas med ett mindre skadligt medel (yrkande 2). I motion MJ736 (mp) yrkas att omständigheterna kring begravningsverksamheten vad gäller användandet av formalin blir föremål för en utredning. Vid kremering omvandlas formalin till koldioxid och vatten men vid kistbegravningar innebär formalinbehandlingen att det oerhört giftiga formalinet så småningom lakas ut till grundvattnet och vidare ut i vattensystemen. Kemikalieinspektionen har inte, såvitt känt är, följt upp användningen av formalin inom begravningsverksamheten. Naturvårdsverket har ännu inte undersökt saken närmare. Socialstyrelsen hänvisar till att det finns klara regler och Arbetarskyddsstyrelsen pekar på att bestämda gränsvärden finns för hanteringen och att alla varor med formalin skall vara märkta med varningstext. När det gäller utfasning av kopparbaserade båtbottenfärger framhålls i motion MJ757 (mp) yrkande 2 att den bortre parentesen borde sättas till den sista december 2001.

Utskottets ställningstagande

Miljömålet Giftfri miljö innebär att halterna av ämnen som förekommer naturligt i miljön skall vara nära bakgrunds-nivåerna och att halterna av naturfrämmande ämnen i miljön skall vara nära noll. För att komma till rätta med de hälso- och miljöproblem som förorsakas av kemikalier behöver åtgärder i första hand vidtas mot de allra farligaste ämnena. Som anförts ovan räcker det därvid med att känna till deras inneboende egenskaper (delmål 3). Vid sidan av de allra farligaste ämnena, som åtgärdas på detta sätt, finns ett stort antal ämnen som inte är så farliga att de omfattas av de kriterier för särskilt farliga ämnen som regeringen presenterat, men som ändå är att betrakta som farliga. Dit hör alla de övriga ämnen som omfattas av klassificering och märkning på grund av sin farlighet. Dit hör också alla ämnen som på grund av bristfälliga uppgifter inte klassificerats som hälso- och miljöfarliga i dag men som kan

komma att omfattas av klassificeringen när mer uppgifter kommer fram om dem. Till de farliga ämnena hör också sådana som uppvisar andra farliga egenskaper än de som täcks in av dagens klassificeringssystem. Som regeringen framhåller är delmålet utgångspunkt att användning av kemikalier skall ske på ett sådant sätt att riskerna minimeras. Delmål 4 är således inriktat på en mer allmän riskminskning där en sammanvägning görs av ämnens farlighet och människans exponering för dem. I syfte att kunna definiera vad som enligt miljömålet Giftfri miljö skall avses med nära bakgrunds nivåer och nära noll föreslås i propositionen att vissa riktvärden skall finnas fastlagda av berörda myndigheter (delmål 5). Riktvärden är tänkta att utvecklas för ämnen som kan innebära risker för både hälsa och miljö men som inte omfattas av de generella kraven på utfasning, enligt delmål 3. Utskottet delar regeringens uppfattning att det bör tas fram riktvärden fortlöpande och för minst 100 ämnen under perioden fram till år 2010. Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen godkänner regeringens förslag beträffande delmålen 4 och 5.

Som regeringen framhåller i propositionen måste all riskbedömning av kemikalier utgå från de känsligaste individerna, barn och andra känsliga grupper, t.ex. personer med speciella sjukdomar. Barn är mer utsatta än vuxna av flera skäl. De har låg kroppsvikt och deras immunförsvar och övriga kroppsliga försvarsmekanismer är inte färdigutvecklade. Barn kommer också på helt andra sätt i direkt kontakt med mark och föremål som gör att intaget eller påverkan av föroreningar eller farliga substanser kan bli mycket omfattande. Eftersom det kan ta en livstid innan hälsoeffekter uppträder eller kan kopplas till kemikaliepåverkan är det synnerligen viktigt att försiktighetsprincipen tillämpas när det gäller bl.a. kemikaliers effekt på barn och andra känsliga grupper. Enligt utskottets bedömning överensstämmer det anförda med vad som anförs i motion MJ31 (c) yrkande 7. Yrkandet påkallar därmed ingen ytterligare riksdagens åtgärd.

När det gäller den i motion MJ732 (mp) aktualiserade frågan om försiktighetsprincipens tillämpning i visst fall vill utskottet anföra följande. Enligt de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalkens 2 kap. åligger det varje verksamhetsutövare att undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön om de kan ersättas med sådana produkter som kan anses vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller behandlats med kemisk produkt. Detta gäller även om inte ett ämne förbjuds eller blir föremål för något annat slag av begränsning. Det åligger också alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd att iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljö (försiktighetsprincipen). Ett fristående uttalande att viss lagstiftning skall gälla i en viss situation har ingen statsrättslig funktion. Med det anförda avstyrker utskottet motion MJ732 (mp) yrkande 1.

Någon aktivitet som är särskilt riktad mot trifenylofosfat pågår inte i Regeringskansliet eller hos den ansvariga myndigheten. KemI bevakar givetvis

fortlöpande rapporteringen över negativa effekter av olika kemiska produkter och kan vid behov vidta eller föreslå åtgärder. Utskottet är därmed inte berett att föreslå något särskilt uttalande från riksdagens sida med anledning av motion MJ732 (mp) yrkande 2. Motionen avstyrks i berörd del.

Formalin är en vattenlösning av formaldehyd som i koncentrerad form ger upphov till effekter på hälsa och miljö. Formaldehyden som är vattenlöslig bryts emellertid snabbt ned via myrsyra och därefter med hjälp av mikroorganismer i jorden till koldioxid och vatten. Enligt vad utskottet erfarit gör KemI och SNV därför bedömningen att de mängder som kan komma ut i miljön på grund av att formalin används vid balsamering inte kan utgöra ett miljöproblem av betydelse. Mängden myrsyra som läcker ut från jordbrukets ensilageanläggningar torde vara betydligt större. Med det anförda avstyrks motion MJ736 (mp).

När det gäller de i motion MJ757 (mp) framförda synpunkterna beträffande kopparbaserade båtottenfärger vill utskottet anföra följande. Två av de riktlinjer som presenterades i propositionen Svenska miljömål (prop. 1997/98:145) handlar om metaller. Den ena riktlinjen innebär att varor i huvudsak skall vara fria från kvicksilver, kadmium och bly, vilken inryms i delmål 3. Den andra riktlinjen om metaller innebär att metaller i övrigt används i sådana tillämpningar att de inte kommer ut i miljön i en omfattning som medför att miljö och människors hälsa kan komma till skada. I avvaktan på mer fullständig kunskap bör särskild försiktighet iakttas med att använda metaller med hög toxicitet, metaller för vilka halterna i människor eller miljön redan förhöjts samt metaller vars naturliga halter i miljön är låga. Metaller som används i stora volymer i Sverige är bl.a. koppar, zink, krom och nickel. För dessa pågår eller planeras riskbedömningar inom EU. Som framhålls i propositionen är det viktigt att Sverige i dessa sammanhang bidrar med de kunskaper som kommit fram genom svensk forskning och att Sverige verkar för gemensamma strategier för riskhantering. Parallellt med det bör åtgärder vidtas nationellt för att stimulera utbyte till hälso- och miljömässigt bättre alternativ inom de användningsområden som leder till stor diffus spridning. Som framgår av propositionen har Kemikalieutredningen identifierat områden med stor diffus spridning av metaller från varor, baserat på aktuell metallforskning. Viktiga områden att arbeta med i det sammanhanget är bl.a. koppar i båtottenfärger. Med det anförda föreslår utskottet att motion MJ757 (mp) yrkande 2 lämnas utan vidare åtgärd.

Ekonomiska konsekvenser

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att ett motionsyrkande (kd) om resursförstärkningar till Kemikalieinspektionen nu lämnas utan vidare åtgärd mot bakgrund av att regeringen har för avsikt att återkomma till denna fråga.

Motionen

Enligt motion MJ32 (kd) bör den beslutade tidsplanen för miljö-kvalitetsmålen (att de stora miljöproblemen utom klimatfrågan skall vara lösta inom en generation) också gälla delmålen. Den tidsplan regeringen presenterar i föreliggande proposition är snävare. Även om det är angeläget att offensiva mål uppställs, måste det finnas rimliga förutsättningar för deras uppfyllande för att de skall vara meningsfulla. Statens ansvar i arbetet med att reducera användningen av giftiga och hälsofarliga ämnen måste uppmärksammas. Betydande resurser behöver tillskjutas ansvariga myndigheter om delmålen skall kunna nås inom uppsatt tid. Det är mycket svårt att bedöma förutsättningarna för att producenter i samverkan med myndigheter skall kunna hålla tidsramarna, när regeringen inte redovisar hur stora resurser man från statens sida är beredd att satsa. Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag om resursförstärkningar till Kemikalieinspektionen.

Utskottets ställningstagande

Som framhålls i propositionen kräver genomförandet av delmålen, nationellt och inom EU, insatser av svenska myndigheter. Den myndighet som berörs mest av genomförandet är Kemikalieinspektionen. Inriktningen på inspektionens framtida arbete och frågan om hur myndighetens arbete skall finansieras har utretts av Kemikalieutredningen. Utredningen redovisade sina förslag i början av januari 2001. Kemikalieutredningen föreslår i sitt betänkande (SOU 2001:4) förstärkningar av Kemikalieinspektionen under de närmaste tre åren. De föreslagna förstärkningarna med nya tjänster och ytterligare medel avser främst tillsynen enligt 14 kap. miljöbalken, det EU-inriktade riskbedömnings- och riskbegränsningsarbetet samt övrigt arbete med anledning av huvudansvaret för miljö-kvalitetsmålet Giftfri miljö. Eftersom regeringen avser att återkomma till frågan om Kemikalieinspektionens resursbehov och frågan bör bedömas i samband med budgetregleringen föreslår utskottet att motion MJ32 (kd) nu lämnas utan vidare åtgärd.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Delmål för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (punkt 1)

av Göte Jonsson (m), Ingvar Eriksson (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Patrik Norinder (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen avslår regeringens förslag till fem delmål under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:MJ27 yrkande 2 samt avslår motion 2000/01:MJ31 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Sverige bör avvakta resultatet av det pågående arbetet med att utforma en kemikaliestrategi för EU innan beslut om delmål för att uppnå målet Giftfri miljö fattas. Oavsett hur den gemensamma strategin faller ut är det bättre att vänta med att fastställa bindande svenska delmål tills gemenskapsstrategin på kemikalieområdet är färdig. Vi anser därför att riksdagen bör avslå regeringens förslag till fem delmål under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö och därmed bifalla motion MJ27 (m) yrkande 2.

2. Delmål för att uppnå miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (punkt 1)

av Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 1 borde ha följande lydelse:

1. Riksdagen godkänner dels vad som anförs i reservation 2 om data för ämnen som hanteras i höga respektive medelhöga volymer och utfasningen av arvs massepåverkande och fortplantningsstörande ämnen, dels regeringens förslag i övrigt till fem delmål under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:MJ31 yrkandena 1 och 2 samt avslår motion 2000/01:MJ27 yrkande 2.

Ställningstagande

Med tanke på vissa ämnen, som kan finnas kvar i miljön i många år efter att tillflödet slutat, är det viktigt med en hög ambitionsnivå i framtagningen av

data så att tillflödet av dessa ämnen kan stoppas. Detta är av stor betydelse när det gäller möjligheterna att nå generationsmålet. Data skall därför finnas tillgängliga för ämnen som hanteras i höga och medelhöga volymer till år 2005 respektive år 2009. När det gäller utfasningen av arvsmassepåverkande och fortplantningsstörande ämnen i nyproducerade varor skall målsättningen sättas till år 2005. Med tanke på de effekter som dessa ämnen kan ha för både människor och djur är det befogat med en offensivare målsättning. Varje reduktion är viktig eftersom dessa ämnen redan finns i samhället. Med det anförda föreslår jag att riksdagen bifaller motion MJ31 (c) yrkandena 1 och 2 samt godkänner regeringens förslag i återstående delar.

3. Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö (punkt 2)

av Göte Jonsson (m), Ingvar Eriksson (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Patrik Norinder (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:MJ27 yrkande 1 och avslår motion 2000/01:MJ711 yrkande 33.

Ställningstagande

Enligt vår mening tycks regeringen inte till fullo inse att implementeringen av en svensk kemikaliestrategi måste vara åtminstone kompatibel med den gemensamma kemikaliestrategin som just nu utarbetas inom EU. De samlade positiva miljöeffekterna blir betydligt större av en bra gemensam kemikaliestrategi än av en isolerad svensk, oavsett hur långtgående den sistnämnda kan bli. Kemikaliestrategin för Giftfri miljö bör därför användas som en utgångspunkt för Sverige i arbetet med att utforma en gemensam kemikaliestrategi för EU. Vi föreslår därmed att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförts i motion MJ27 (m) yrkande 1.

4. Utgångspunkter i arbetet för Giftfri miljö (punkt 2)

av Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:MJ711 yrkande 33 och avslår motion 2000/01:MJ27 yrkande 1.

Ställningstagande

Den tekniska utvecklingen har skapat nästan obegränsade möjligheter att framställa nya, naturfrämmande ämnen och vår förmåga att utvinna och an-

rika naturens egna ämnen ur jordskorpan har mångdubblats. Utvecklingen har skett utan tanke på kemikaliernas vidare öde i naturen. De flesta av de ämnen vi använder sprids förr eller senare med vind och vatten. Fettlösliga och långlivade ämnen lagras upp i näringskedjorna och hamnar i våra livsmedel. Livet igenom samlas ett förråd av tungmetaller och långlivade, naturfrämmande ämnen i vår vävnad. Konsekvenserna av denna globala kemikaliespridning är i stort sett okända. Kretsloppet måste avgiftas. Jag föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförts i motion MJ711 (c) yrkande 33.

5. Produktvalsprincipen (punkt 3)

av Gudrun Lindvall (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2000/01: MJ838 yrkande 9 och 2000/01: U511 yrkande 14.

Ställningstagande

Den progressiva nationella kemikaliepolitik som fördes innan medlemskapet i EU är som bortglömd och många tidigare framgångsrika myndighetsprojekt har avstannat eller helt avvecklats. Arbetet med att få bort farliga kemikalier från marknaden måste återupptas och intensifieras. EU:s fördragstexter bör kompletteras med en rad miljöprinciper i syfte att stärka miljöns konstitutionella ställning inom unionen. Detta skulle samtidigt vara en viktig signal om att det förebyggande miljöarbetet måste stärkas. Vissa grundläggande principer för miljöarbetet finns redan i fördraget som togs på regeringskonferensen i Amsterdam, t.ex. försiktighetsprincipen och principen om att förorenaren betalar (se artikel 174 p. 2). Genom att lyfta fram de strukturella frågorna till diskussion under ordförandeskapet kan Sverige samtidigt skapa en grogrund för strukturförändringar vid en kommande regeringskonferens. Bland viktiga miljöprinciper som inte ännu finns med i gällande fördrag är substitutionsprincipen. Denna princip skall infogas i EG-fördraget. Jag föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförts i motionerna MJ838 (mp) yrkande 9 och U511 (mp) yrkande 14.

6. Avveckling av kvicksilver (punkt 6)

av Eskil Erlandsson (c) och Harald Nordlund (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01: MJ31 yrkandena 4

och 5 samt avslår motionerna 2000/01:MJ30 yrkande 1 och 2000/01:MJ750 yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Sverige har sedan år 1996 ett förbud mot export av kvicksilver. Kemikalieinspektionen kan om det finns särskilda skäl meddela undantag från förbudet. I nuläget finns fem sådana dispenser. Enligt vår mening klarlägger propositionen inte hur förhållandet mellan målet om nyproducerade varor och exportdispenserna skall behandlas. Det kan inte vara rimligt att Sverige skall tillåta export av kvicksilver när vi själva har som mål att nyproducerade varor inte skall få innehålla kvicksilver. Vidare bör uppmärksammas att handel med varor som innehåller kvicksilver sker mellan olika länder både inom och utom EU. Det är därför av stor vikt att även utfasningen sker inom EU och internationellt. Sverige borde anmäla ett generellt förbud mot kvicksilver, och i den mån ett sådant förbud anses strida mot gemensamma EU-regler bör Sverige pröva att åberopa miljögarantin. Ett sådant generellt förbud mot kvicksilver bör utformas så att möjlighet finns för tidsbegränsade undantag. Vi föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförts i motion MJ31 (c) yrkandena 4 och 5.

7. Amalgam (punkt 7)

av Eskil Erlandsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:MJ31 yrkande 6 och avslår motionerna 2000/01:MJ29, 2000/01:MJ30 yrkande 2, 2000/01:MJ750 yrkande 2 och 2000/01:MJ754.

Ställningstagande

Kvicksilverhanteringen inom den svenska tandvården uppgår till ungefär 975 kg per år och amalgam är den dominerande källan till utsläpp av kvicksilver i Sverige. Detta sker främst i form av utsläpp till luft och avlopp. Enligt min mening skall kvicksilvret i tandvården från miljö- och hälsopolitiskt hänseende behandlas som annat kvicksilver i samhället. Jag föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförts i motion MJ31 (c) yrkande 6.

8. Kopparbaserade båtbottnfärger (punkt 14)

av Gudrun Lindvall (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2000/01:MJ757 yrkande 2.

Ställningstagande

Alternativen vad gäller bottenfärger för att förhindra påväxt verkar vara långt framme. Det är mycket bra att bottenfärgerna med tenn nu fasats ut. Att den marina miljön är känslig och att många gifter finns i den miljön gör det än mer angeläget att alla giftiga bottenfärger fasas ut. Även kopparfärgerna måste därför bort. Ett förbud driver på utvecklingen när man vet var den borte parenteser är. När det gäller utfasning av kopparbaserade båtbottnfärger anser jag att den borte parenteser borde sättas till den sista december 2001. Jag föreslår att riksdagen som sin mening tillkännager för regeringen vad som anförs i motion 2000/01:MJ757 (fp) yrkande 2.

Särskilda yttranden

1. Giftfri miljö

Ulf Björklund (kd) och Ester Lindstedt-Staaf (kd) anför:

År 1999 antog riksdagen 15 miljömål att uppnås inom en generation med undantaget att miljömålet Begränsad klimatpåverkan skulle uppnås inom två generationer. Regeringen skulle återkomma till riksdagen med förslag om delmål. Föreliggande proposition Kemikaliestrategi för Giftfri miljö (2000/01:65) avhandlar 5 av de 6 delmålen för miljömålet Giftfri miljö.

Kristdemokraterna delar regeringens uppfattning när det gäller inriktningen av de delmål propositionen behandlar. Delmålen utgör en viktig konkretisering av kemikaliekontrollen och måste rimligen ha samma tidsram som miljömålen. Att denna tidsram nu fastställs är bra, så att färdens mot dessa mål kan påbörjas omgående och med så hög fart som möjligt.

När det gäller tidsplaner för införande av regler och förbud avseende kemikalieanvändningen är kraven på harmonisering inom EU avgörande. Den nationella politiken och EU-politiken hänger nära samman. Nationella åtgärder får inte alltid avsedd effekt, om inte motsvarande beslut fattas på EU-nivå. Stora skillnader i miljökrav kan påverka konkurrensförmåga. Föga är vunnet, om svenska företag på grund av höga miljökrav utkonkurreras av utländska företag med lägre miljökrav. De EU-inriktade strategier, som beskrivs i propositionen, skall därför särskilt prioriteras.

För genomförandet av propositionens kemikaliestrategi lägger regeringen ett mycket stort ansvar på industrin och näringslivet. Den snäva tidsramen förutsätter långtgående samverkan. Regeringen föreslår som ett led i genomförandet av kemikaliestrategin bl.a. att tillverkare själva skall testa sina produkter. Denna modell anser vi Kristdemokrater vara den rätta. Enligt regeringen kommer företagens kostnader för testerna att vara tämligen begränsade. Vi Kristdemokrater vill dock fästa uppmärksamheten på att det rör sig om ett stort antal produkter som skall undersökas på relativt kort tid. Rent praktiskt kommer det troligen att visa sig svårt för aktörerna att uppfylla uppställda tidskrav. Kristdemokraterna vill därför betona statens ansvar. Det går inte att bortse från att staten drabbas av kostnader när nationen skall nå miljömålen. Exempelvis saknas i stor utsträckning alternativ till djurtester för toxikologiska bedömningar.

Regeringen konstaterar vidare att genomförandet av delmålen, nationellt och inom EU, kräver betydande insatser av svenska myndigheter. Detta gäller i synnerhet Kemikalieinspektionen, som har huvudansvaret för miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. Möjligheten att uppfylla de uppställda målen inom utsatt tid är beroende av vilka resurser berörda myndigheter tilldelas. Det är en brist att regeringen inte gör någon bedömning av propositionens statsfinansiella konsekvenser.

Kristdemokraterna tillstyrker tidsplanen för kemikaliestrategin. Samtidigt är det svårt att bedöma förutsättningarna för att producenter i samverkan med myndigheter skall kunna hålla tidsramarna, när regeringen inte redovisar hur stora resurser man från statens sida är beredd att satsa. Detta framgår inte heller av 2001 års ekonomiska vårproposition. Riksdagens ställningstagande till regeringens tidsplan för utfasningen av farliga ämnen görs därmed på osäkra grunder.

2. Riktvärden för miljö kvalitet

Eskil Erlandsson (c) anför:

Under delmål 5 i propositionen föreslår regeringen att det för minst 100 utvalda kemiska ämnen, som inte omfattas av delmål 3, skall finnas riktvärden fastlagda av berörda myndigheter senast år 2010. Det är viktigt att riktvärden fastställs utifrån de i samhället som är allra känsligast för exponering. Det betyder att barnperspektivet måste bli tydligt. Alltför länge har riktvärden inte satts med dessa kriterier som grund. Barn är känsligare för påverkan av kemiska ämnen än vuxna. Därtill kan läggas att många ämnen lagras i kroppens vävnader med de effekter det kan få i framtiden.

Jag anser att det är beklagligt att utskottet inte vågat ta steget att skärpa de skrivningar som finns i föreliggande proposition om detta. Riktvärden måste enligt min mening fastställas utifrån ett barnperspektiv.

3. Kvicksilver och amalgam

Gudrun Lindvall (mp) anför:

I propositionen föreslås att nyproducerade varor så långt det är möjligt skall vara fria från kvicksilver senast år 2003. Att detta även omfattar amalgam borde på ett bättre sätt ha tydliggjorts i propositionen.

Amalgam är den dominerande källan till utsläpp av kvicksilver. Via kreamering och via avloppet hamnar kvicksilver i såväl luft som vatten. Enligt uppgifter från Socialstyrelsen användes 975 kg kvicksilver i amalgam år 1999. Detta bör jämföras med användningen av kvicksilver inom belysningsområdet, som är det näst största området, vilken ligger på 150 kg per år.

I regeringens proposition Riktlinjer för en fortsatt kretsloppsanpassning av samhället (1993/94:163) angavs att användningen av amalgam inom barn- och ungdomstandvården borde avvecklas fr.o.m. den 1 juli 1995. Vidare anfördes att användningen av amalgam inom vuxentandvården borde upphöra så snart som möjligt, dock senast till år 1997. I propositionen Svenska miljömål (1997/98:145) redovisades som regeringens bedömning att användningen av kvicksilver, förutom i kloralkaliindustrin, borde upphöra till år 2000.

I dag har Sverige ett nationellt förbud mot kvicksilver i vissa varor och förbudet har nyligen utvidgats. Kemikalieutredningen gör bedömningen att det svenska förbudet mot användning av kvicksilver måste göras heltäckande

senast år 2003 och att ett sådant förbud kan utformas så att vissa tidsbegränsade undantag medges.

I propositionen anges att regeringens förslag i fråga om utfasningen av kvicksilver i huvudsak överensstämmer med Kemikalieutredningens förslag. För att det inte skall råda någon tvekan om innebörden av detta borde betänkandet ha förtydligats ytterligare i denna del. Det borde tydligt framgå att det nationella förbudet mot användning av kvicksilver skall göras heltäckande senast år 2003 och att det då omfattar även kvicksilver i amalgam. I betänkandet förutsätter utskottet att den undersökning som regeringen nu genomför för att utröna om kvicksilver i amalgam kan förbjudas av miljöskäl blir klar senast år 2003. Därför reserverar vi oss inte i denna del utan avser att återkomma i annat sammanhang.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Regeringen (Miljödepartementet) föreslår i proposition 2000/01:65 att riksdagen godkänner fem delmål under miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö (kapitel 5).

Följdmotioner

2000/01:MJ27 av Göte Jonsson m.fl. (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kemikaliestrategin för målet Giftfri miljö bör användas som en utgångspunkt för Sverige i arbetet med att utforma en gemensam kemikalie-strategi för EU.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör avvakta resultatet av det pågående arbetet med att utforma en kemikalie-strategi för EU innan beslut om delmål för att uppnå målet Giftfri miljö fattas.

2000/01:MJ28 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbetet med att testa kemikaliers hälso- och miljöfarlighet inte får innebära en ökning av antalet djurförsök.

2000/01:MJ29 av Siw Persson (fp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen bör vidta nödvändiga åtgärder för att kunna införa ett förbud mot användningen av amalgam senast fr.o.m. 2002.

2000/01:MJ30 av Thomas Julin (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vissa förtydliganden avseende utfasningen av kvicksilver senast till år 2003.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om omedelbar utvidgning av kvicksilverförbudet till att gälla även amalgam.

2000/01:MJ31 av Eskil Erlandsson m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om data för ämnen som hanteras i höga respektive medelhöga volymer till 2005 och 2009.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att målsättningen för utfasningen av arvsmassepåverkande och fortplantningsstörande i nyproducerade varor sätts till 2005.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda möjligheterna till insamling, stopp för användning och omhändertagande av varor som innehåller farliga ämnen.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvicksilverexport och målet att nyproducerade varor skall vara fria från kvicksilver 2003.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om generellt förbud för kvicksilver och möjligheten till nationellt förbud.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kvicksilvret i tandvården ur miljö- och hälsopolitiskt hänseende skall behandlas som annat kvicksilver i samhället.

7. Riksdagen beslutar att riktvärdena under delmål 5 skall fastställas utifrån ett barnperspektiv.

2000/01:MJ32 av Ester Lindstedt-Staaf m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag om resursförstärkningar till Kemikalieinspektionen.

Motioner från allmänna motionstiden 2000

2000/01:MJ248 av Marie Granlund m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återföring av gödsel- och bekämpningsmedelsavgifter.

2000/01:MJ711 av Lennart Daléus m.fl. (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avgifta kretsloppen.

2000/01:MJ732 av Barbro Feltzing m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att försiktighetsprincipen bör gälla nya flamskyddsmedel.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta fram alternativ till ämnet trifenylofosfat.

2000/01:MJ736 av Per Lager m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda omständigheterna kring begravningsverksamheten vad gäller användandet av formalin.

2000/01:MJ750 av Willy Söderdahl m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att intentionerna i denna motion skall beaktas vid det fortsatta arbetet med kommande miljömålspropositioner.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att avvecklingen av kvicksilverhaltigt amalgam måste fullföljas.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationell avveckling av kvicksilverhantering.

2000/01:MJ754 av Rigmor Stenmark (c) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föra upp amalgamfrågan på dagordningen under Sveriges ordförandetid för EU, i syfte att möjliggöra ett förbud mot ämnet som tandfyllningsmaterial.

2000/01:MJ757 av Gudrun Lindvall m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utfasning av kopparbaserade båtbottnfärger.

2000/01:MJ838 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att substitutionsprincipen skall infogas i EG-fördraget.

2000/01:U217 av Holger Gustafsson m.fl. (kd) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU bör verka för att det klargörs att försiktighetsprincipen är en sedvanerättslig regel inom internationell rätt och således är bindande.

2000/01:U511 av Yvonne Ruwaida m.fl. (mp) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut:

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en prioriterad fråga för Sverige skall vara att inom EU driva frågan om att införa en substitutionsprincip för kemikalier.